

**TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN GELENEKSEL
BANKALARIN, KATILIM BANKACILIĞI PENCERESİ AÇMASININ
OLASI YANSIMALARI**

Possible Repercussions of Opening Participation Banking Window of
Conventional Banks Operating in Turkey

ATILLA ÜNLÜ

Öğr. Gör., Şırnak Üniversitesi , Silopi Meslek
Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık
Bölümü, Şırnak, Türkiye

Lect., Şırnak University, Silopi Vocational
School, Department of Finance, Banking and
Insurance, Şırnak, Turkey

atilla_unlu_84@hotmail.com
orcid.org/0000-0002-4900-3144

KAMURAN YILDIZ

Öğr. Gör., Şırnak Üniversitesi , Silopi Meslek
Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık
Bölümü, Şırnak, Türkiye

Lect., Şırnak University, Silopi Vocational School,
Department of Finance, Banking and Insurance,
Şırnak, Turkey

Kamuran206@gmail.com
Orcid.org/0000-0002-2313-199X

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Makale Türü /Article Types: Research Article

Geliş Tarihi /Received: 29 Nisan 2021

Kabul Tarihi/Accepted: 31 Temmuz 2021

Yayın Tarihi/Published: 30 Aralık 2021

Doi: <https://doi.org/10.14395/hid.929632>

ATIF/CITE AS:

Ünlü, Atilla - Yıldız, Kamuran, “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Geleneksel Bankaların, Katılım
Bankacılığı Penceresi Açmasının Olası Yansımaları”, Hitit İlahiyat Dergisi,
(Aralık/December 2021) 20/3

İNTİHAL/PLAGIARISM:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.
Copyright © Published by Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Hitit University Divinity Faculty,
Çorum, Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hid>

Possible Repercussions of Opening Participation Banking Window of Conventional Banks Operating in Turkey

Abstract

With the establishment of the Islamic Development Bank in 1975, a strong foundation was laid for the existence of the participation banking sector in the world and the establishment process of participation banks in many countries began. The success of the development trend of participation banks and the possibility of reaching a size that will dominate the sector in the coming years caused many banks operating in the traditional banking sector to turn to this area. In this direction, traditional banks that want to get a share from the participation banking market have implemented alternative practices to enter the sector. The most widely used of these applications is the Islamic window opening model of a traditional bank. In this direction, there are 526 participation banks in the world as of 2020, and the fact that 219 banks within these banks serve within the participation banking window is a proof that the model is widely applied throughout the World.

The lack of consensus among Islamic scholars on the implementation of the window system is seen as the most important problem in the adoption of the system. In this context, some Islamic scholars did not express a positive opinion on this issue, for reasons such as the establishment of a window system with the capital of traditional banks and their inability to contribute to the development of Islamic finance. Some Islamic scholars agreed that it would be more reasonable to receive services within the window system instead of working with a purely traditional bank. In addition, they did not see any inconvenience in the implementation of the said application due to the possibility of turning into a full-fledged participation bank by eliminating the interest-bearing structure of traditional banks included in the window system. The fact that Islamic scholars have basically two different views on the window system is reflected in Islamic financial markets. Accordingly, while in some countries there is no problem for traditional banks to become actors in Islamic finance markets through the window system, in some countries it is seen that these institutions cannot be included in Islamic finance markets. Saudi Arabia, Bahrain, Pakistan, United Arab Emirates, Indonesia and Bangladesh are the leading countries that actively use the window system among the countries with a large Muslim population. These countries (excluding Pakistan) are also among the top ten countries with the highest value for Islamic banking assets globally. Countries that are among the top ten countries with the highest value in terms of Islamic banking assets, but are not included in the window system or have abandoned the application; Iran, Kuwait, Qatar and Turkey.

Turkey’s institutional acquaintance with Islamic finance culture dates back to 1985. Participation banks, which initially operated under the name of a private financial institution, took the title of bank as a result of the amendment made in the banking law in 2005. Although participation banks in Turkey have a 36-year history, their market shares in both the national banking sector and international Islamic finance markets are relatively low. The inability of the participation banking sector to increase its market share in the Turkish banking sector is seen as a problem that needs to be solved for the participation banking sector and its stakeholders. In the face of this situation, while some actors in the sector tried to get rid of the problem by offering new products and services, the public authority announced that the participation banking window model could be put into use. (“Medium Term Program (2019-2021)” was published on September 20, 2018). In this direction, the main purpose of the study is; It presents an analysis of the potential impacts that could arise if traditional banks in Turkey were allowed to operate within the Islamic window system. When the literature on the window system is examined, it is seen that although there are many studies in the world, there is only one study on the application in Turkey. Within the scope of the research, the document review method, which is one of the qualitative research techniques, was used. As a result of the research, it was concluded that the possible effects of the window application on the participation banking sector are multidimensional. In this direction, the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the system were tried to be determined in order to analyze the possible effects.

Keywords: Finance, Islamic Finance, Traditional Banking, Participation Banking, Window Participation Banking,

Türkiye’de Faaliyet Gösteren Geleneksel Bankaların, Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının Olası Yansımaları

Öz

İslam Kalkınma Bankası’nın 1975 yılında kurulması ile dünyada katılım bankacılığı sektörünün varlığı adına güçlü bir temel atılmış ve birçok ülkede katılım bankalarının kuruluş süreci başlamıştır. Son yıllarda katılım bankalarının gelişim trendinin başarılı tablolar çizmesi ve gelecek yıllarda sektörü domine edecek bir büyüklüğe kavuşma ihtimali geleneksel (Konvansiyonel) bankacılık alanında faaliyet gösteren birçok bankanın da bu sektöre yönelme sürecini hızlandırmıştır. Bu kapsamda katılım bankacılığı pazarından pay almak isteyen geleneksel bankalar, sektöre giriş yapmak amacıyla alternatif uygulamaları hayata geçirmişlerdir. Bu uygulamalar arasında en yaygın olanı

ise geleneksel bir bankanın İslami pencere açması modelidir. Dünya genelinde katılım bankası bulunmakta olup, bu bankalar içerisinde yer alan 219 bankanın katılım bankacılığı penceresi dâhilinde hizmet vermektedir. Bu durum konu uygulamanın dünyada yaygın bir şekilde uygulandığının göstergesi niteliğindedir.

Pencere Sistemi'nin uygulanmasına yönelik İslam bilginleri arasında görüş birliğinin olmaması sistemin kabulü noktasında en önemli sorun olarak görülmektedir. Bu doğrultuda bir kısım İslam bilgini, pencere sisteminin geleneksel bankaların sermayesiyle kurulması ve İslami finansın gelişmesine herhangi bir katkı sağlayamayacağı gibi sebepleri gerekçe göstererek konu uygulama hakkında olumlu görüş belirtmemişlerdir. İslam bilginlerinin bir kısmı ise, pür bir geleneksel banka ile çalışmaktansa pencere sistemi dâhilinde hizmet gösteren banka ile çalışmanın daha makbul olacağını ve pencere sistemine dâhil olan geleneksel bankaların faizli yapısından arındırılarak tam teşekküllü bir katılım bankasına dönüşmesi ihtimalinin göz önünde bulundurarak, konu uygulama hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir. İslam bilginlerinin pencere sistemi yönelik temelde iki farklı görüşe sahip olmaları İslami finans piyasalarına yansımıştır. Bu doğrultuda bazı ülkelerde geleneksel bankaların pencere sistemi aracılığıyla İslami finans piyasalarının bir aktörü konumuna gelmesi hususunda bir beis görülmez iken, bazı ülkelerde ise konu sistemin uygulanmasına izin verilmemiştir. Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkeler arasında pencere sistemini aktif bir şekilde kullanan ülkelerin başında; Suudi Arabistan, Bahreyn, Pakistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Endonezya ve Bangladeş gelmektedir. Bu ülkeler (Pakistan hariç) ayrıca küresel ölçekte İslami bankacılık varlıkları açısından en yüksek değere sahip ilk 10 ülke içerisinde de yer almaktadır. İslami bankacılık varlıkları açısından en yüksek değere sahip ilk 10 ülke içerisinde yer alan fakat pencere sistemine dâhil olmayan veya konu uygulamadan vazgeçen ülkeler ise; İran, Kuveyt, Katar ve Türkiye'dir.

Türkiye'nin kalıcı anlamda İslami finans kültürü ile tanışması 1985 yılında gerçekleşmiştir. Başlangıçta özel finans kurumu adı altında faaliyet gösteren katılım bankaları 2005 yılında bankacılık kanununda yapılan değişiklik sonucunda banka unvanını almışlardır. Türkiye'de katılım bankaları 36 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen, hem ulusal bankacılık sektöründeki payı hem de uluslararası İslami finans piyasalarından aldığı pay nispi olarak düşük seviyelerde seyretmektedir. Türkiye'de katılım bankacılığı sektörünün bankacılık sektörü içerisindeki payının artırılmaması, katılım bankacılığı sektörü ve paydaşları için çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Bu durum karşısında bir taraftan sektördeki aktörler alternatif ürün ve hizmetler sunarak konu sorundan arınmaya çalışırken, diğer taraftan kamu otoritesi ise 20 Eylül 2018 tarihinde yayınladığı "Orta Vadeli Program (2019-2021)" kapsamın-

da katılım bankacılığının yaygınlaştırılması amacıyla yeni iş modeli/pencere sisteminin uygulanmasına yönelik düzenlemeler yapılacağını beyan etmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı; Türkiye’deki geleneksel bankaların, katılım (İslami) bankacılığı pencere sistemi dâhilinde faaliyet göstermelerine izin verilmesi durumunda, ortaya çıkacak olası etkilerin çözümlenmesini sağlamaktır. İslami pencere uygulamasına yönelik alan yazını incelendiğinde, dünya genelinde konu uygulama kapsamında çok sayıda araştırmanın yer aldığı, fakat Türkiye’de bu durumun oldukça sınırlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında nitel (Kalitatif) araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. ATürkiye’de geleneksel bankaların katılım penceresi açmak suretiyle, faizsiz finans sektörü içerisinde yer almalarının; katılım bankacılığı sektörü ve geleneksel bankacılık sektörü üzerinde çok boyutlu etkiler yaratacağı sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda olası etkileri detaylı bir şekilde çözümlenmek amacıyla sistemin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finans, İslami Finans, Geleneksel Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Pencere Katılım Bankacılığı,

Giriş

Gresham Yasası kötü paranın (gümüş) iyi parayı kovduğu (altın) temeline dayanmaktadır.¹ Bu yasa temelinde geleneksel bankaların faizli işlemlerini kötü para, katılım bankalarının faizsiz işlemlerini iyi para olarak nitelendirildiğinde, faizli paranın (kötü para) faizsiz parayı (iyi para) kovmasının engellenmesi ve ekonomide iyi paranın artırılması görevinin sadece katılım bankalarının sorumluluğuna bırakılmaması gerekmektedir. Bu sorumluluğun sadece katılım bankalarına yüklenmesi dünyada kötü paranın uzun yıllar boyunca hükümdarlık sürmesine sebebiyet verecektir. Bu nedenle finansal piyasalarda faaliyet gösteren diğer aktörlerin, devletlerin ve toplumların kötü paradan arınma arzusu içerisinde olması ve bu yönde eyleme geçmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda kötü paradan (faizli para) kurtulma amacıyla geliştirilen ve yirmi yıllık geçmişe sahip olan İslami pencere uygulamasının, bu amaca hizmet edip etmediği konusunda İslam âlimleri arasında fikir birliği bulunmaktadır. Dünyada İslami pencere uygulamasın yoğun bir şekilde kullanan ülkelerin mevcudiyetinin yanı sıra bu uygulamadan vazgeçmiş veya bu alana kapılarını açmamış ülkeler de bulunmaktadır.

Türkiye’de katılım bankalarının küresel ve ulusal boyutta pazar paylarının görece düşük olması sektörün sorgulanmasına sebebiyet vermektedir. Bu kapsamda katılım bankacılığının gelişiminin ivme kazanması adına kamu otoritesi tarafından 20 Eylül 2018 tarihinde ilan edilen “Orta Vadeli Program (2019-2021)” kapsamında Türkiye’de pencere sisteminin uygulan-

¹ İlker Parasız, Para Politikası Türkiye Uygulaması (Bursa Ezgi: Kitap Evi,1998), 18.

masına yönelik düzenlemeler yapılacağı beyan edilmiştir. Bu çalışmada pencere sisteminin Türkiye’de uygulanması veya uygulanmaması hususu tartışmaya açılacak ve konu sistemin uygulanması durumunda ortaya çıkaracağı olası etkiler tespit edilmeye çalışılacaktır. Türkiye’de pencere sistemi üzerine yapılan çalışmalar incelediğinde; konu uygulamaya yönelik kapsamlı bir araştırma yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda yapılan alan yazın incelemesinde tek bir çalışmaya ulaşılmış ve bu çalışma Ergeç vd². tarafından 2014 yılında yapılmıştır. Ergeç vd. çalışmasında pencere sistemine yönelik Eskişehir özelinde 500 banka müşterisinin görüşlerine başvurmuşlardır. Araştırma sonucunda ise; Türkiye’de pencere sistemine olan eğilimin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışma, Türkiye’de konu uygulama üzerine yapılan ikinci araştırma niteliğine sahip olmakla birlikte literatürde derinliğin sağlaması adına önemli görülmektedir. Bununla birlikte çalışmanın yapılacak yeni araştırmalara rehber niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında net bir çerçeve oluşturulması için nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu kapsamda İslami pencere uygulamasının dünya örnekleri incelenerek Türkiye ile ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye’de pencere sisteminin uygulanması durumunda sisteme katılacak geleneksel bankaların misyon beyanlarında değişikliğe gitmesi ve tam teşekküllü katılım bankası açmasına veya dönüşmesine yönelik teşvikler sağlanması hususunda önerilerde bulunulmuştur.

1. Katılım (İslami) Pencere Uygulamasına Yönelik Kavramsal Çerçeve

Finansal piyasalarda İslami usullere uygun olarak hizmet sunan kuruluşlar temelde üç farklı yapılanma dâhilinde hizmet vermektedirler. Bu kuruluşlar; İslami bankalar, İslami bankacılık penceresi ve İslami yan kuruluşlar şeklinde adlandırılmaktadır. Bu sistemler içerisinde yer alan İslami pencere modeli, ikili bankacılık sistemine sahip bazı ülkeler tarafından uygulanmakta ve konu sistem aracılığıyla geleneksel bankalar İslami usullere uygun olarak bankacılık hizmeti sunmaktadır.³ Diğer bir ifadeyle geleneksel bankalar pencere uygulaması sayesinde İslami hassasiyeti olan müşterilerine İslami kuralarla uyumlu araçları kullanma olanağı sunmaktadır.⁴

Pencere modeli, geleneksel bankaların, faizli yapısından ayrı oluşturu-

² Ethem Ergeç vd., "Katılım Bankası Müşterilerinin Bankacılık Sistemi Kullanım Tercihleri: Mevduat Bankaları İçin İslami Bankacılık Penceresi", *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2018), 89.

³ Humayon Dar - Mufti Azami, *Global Islamic Finance Report* (Cambridge Institute of Islamic Finance, 2011), 44.

⁴ . Abdul-Razzaq A. Alora- A. Zubair, "Legal and Operational Frameworks of Islamic Windows in Conventional Financial Institutions in Nigeria" *Journal of Islamic and Comparative Law* (2010), 1-16.

lan, bankacılık işlemlerini kar/zarar paylaşımı temelinde sürdüren ve İslami finans ilkeleri dâhilinde faaliyet gösteren bölümler olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda İslami pencereler bağımsız finans kurumları olmayıp daha ziyade, İslami finans ilkelerine uygun ürünler sunan geleneksel finans kurumları içinde uzmanlaşmış kurulumlardır.⁵ 2014 yılında yayınlanan Küresel İslami Finans Raporuna göre, geleneksel bankaların İslami pencere açmasını tetikleyen iki önemli neden bulunmaktadır. Bunlardan ilki, geleneksel bankacılık sistemi içerisinde yer alan müşterilerinin katılım bankalarına geçişini engelleyerek, kendi portföylerinde tutulmasını sağlama arzusu diğeri ise; İslami bankalar ve diğer geleneksel bankaların portföyünde yer alan müşterileri kendi bünyesine çekmek arzusudur.

Tablo 1'de İslami yan kuruluşlar, pencere sistemi ve katılım bankalarına ait farklılıklar yer almaktadır.

Tablo:1. İslami Bankacılık Sistemi Karşılaştırması

	Katılım Bankacılığı	İslami Yan Kuruluşlar	İslami Pencere Modeli
Yönetim	İslami Yönetim Ekibi	İslami Yönetim Ekibi	Geleneksel Bankacılık Yönetim Ekibi
Sistem	İslami Ana Bankacılık Sistemi	Geleneksel Bankacılık Ana Bankacılık Sistemi	Geleneksel Bankacılık Çekirdek Bankacılık Sistemi
Belgeleme	Şeriat İlke ve İçeriğine Göre Dokümantasyon	Şeriat İlke ve İçeriğine Göre Dokümantasyon	Şeriat İçeriğine Uygun Doküman Geliştirme
Süreçler	Şeriat Temelli Süreçler	Süreçleri Geliştirmek İçin Şeriat Temas Noktalarının Belirlenmesi (Kaldıraç)	İşlemleri Geliştirmek İçin Şeriat Temas Noktalarının Belirlenmesi
Sözleşme	İslami Sözleşmelere Dayalı Tasarım	İslami Sözleşmelere Dayalı Tasarım	İslami Sözleşmelere Dayalı Tasarım
Hazine	İslami Hazine Yapısı	Bağımsız Olarak İnşa Edilecek ve Yönetilecek Ayrı Hazine Yapısı	Bağımsız Olarak İnşa Edilecek ve Yönetilecek Ayrı Hazine Yapısı

Kaynak: Islamic Bankers Resource Center (IBRC), "Bilgi Merkezi" (Erişim 18 Şubat 2021).

İslami finans piyasalar içerisinde faaliyet gösteren İslami bankaların, İslami pencerelerin ve İslami yan kuruluşların faaliyet amaçları ortaktır. Bu ortak amaca rağmen, kurulan organizasyonların yapılarında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu doğrultuda pencere modeli ile İslami yan kuruluş modeli

⁵ Henne Van Greuning- Zamir Iqbal, Risk Analysis for Islamic Banks (IMF, 2008), 15.

karşılaştırıldığında; pencere modelinin geleneksel bankaların sermayeleri⁶, çalışanları ve şubeleri kapsamında kurgulanan bir model olduğu, organizasyon yapılarının ise geleneksel bankacılık yapısı kapsamında oluşturulduğu görülmektedir. İslami yan kuruluş uygulamasında ise; İslami kurallara uyumlu ürünlerin hizmetinin sunulmasında bağımsız olarak kurulan bir yapı mevcuttur ve bu kuruluşlar ayrı bir organizasyon dâhilinde hizmet vermektedirler. İslami yan kuruluşlar, geleneksel bankalara dolaylı olarak bağlantılı olmasına rağmen, farklı fon kaynaklarına da sahiptirler.⁷ Pür katılım bankacılığı sistemi ise, yönetim, belgeleme, muhasebe sistemi ve sermaye temini açısından diğer iki modelden farklıdır. Katılım bankaları İslam hukuk ile uyumlu kaynakları kullanırken, diğer bankalar ana bankalarına bağlı hareket etmektedirler.

2. Katılım (İslami) Pencere Uygulamasına Yönelik Esaslar

İslam âlimlerinin, geleneksel bankaların İslami pencere açmasına yönelik değerlendirmelerinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bu doğrultuda pencere sistemine yönelik olumsuz görüşe sahip olan din alimlerinin temel yaklaşımlarını incelediğinde; pencere sistemi dahilinde faaliyet gösteren geleneksel bankaların misyon beyanlarında, katılım bankacılığının desteklenmesi veya ilerletilmesine yönelik herhangi bir atıfta bulunulmadığı,⁸ geleneksel bankaların sermayesi ile kurulmasından dolayı meşruiyeti konusunda şüphelerin oluşacağı hususunda görüşler bildirerek konu uygulamadan uzak durulması gerektiğini vurgulamışlardır.⁹ Yukarıdaki görüşlerin aksine bazı İslam âlimleri ise; geleneksel bankaların finansman havuzlarının faize dayalı uygulamalardan ve helal olmayan kaynaklardan oluşmasına rağmen herhangi bir gelir (faizli) kaynağının arındırılıp temizlenebileceğini ve bu arındırma işlemi yapıldıktan sonra İslami finans ilkeleri doğrultusunda faaliyet gösterebileceği hususunda görüş beyan etmişlerdir.¹⁰ İslami pencere uygulaması özelinde ise; bazı ülkelerde İslami bankaların faaliyet izni almasının zor olduğu için bu ülkelerde İslami finans kültürünün oluşması adına İslami finans pencerelerinin açılmasının tek alternatif olduğunu belirtmişlerdir. Bu uygulama neticesinde faizli işlemlerin veya tefeciliğin azalacağına, saf geleneksel bankalarla işlem yapmak yerine İslami şubeler veya pencereler aracılığı ile bankacılık hizmet-

⁶ Pencere modelinde istisnalar olmakla birlikte, genel ekseriyeti geleneksel bankaların sermayesi ile finanse edilmektedir.

⁷ İslamicmarkets (İM), "Tapping into Islamic banking universal principles" (Erişim 18 Şubat 2021).

⁸ Global Islamic Financial Services (GIFS), Global Islamic Finance Report (Londra, 2014), 110.

⁹ Fatma Ahmed-Khaled Hussainey, "Conversion into Islamic Banks: Jurisprudence, Economic and AAOIFI Requirements", European Journal of Islamic Finance 3/3 (2015), 4.

¹⁰ GIFS, Global Islamic Finance Report, 111.

lerinin yapılmasının daha makbul olacağını ifade etmişlerdir.¹¹ Bu kapsamda İslami pencere modelinde bu görüşler doğrultusunda temellendirilmiş ve günümüzde birçok ülke tarafından uygulanan bir model haline getirilmiştir. İslami Mali Hizmetler Kurulu (IFSB) İslami pencere uygulamasına yönelik bir çerçeve oluşturulması amacıyla yayımladığı İslami finans yönetmeliğine ilişkin temel ilkeler kılavuzunda konu uygulamaya yönelik temel gereksinimleri kapsamlı şekilde açıklamıştır. Bu doğrultuda konu uygulamanın temel esasları incelemek için: Bkz. Tablo 2.

Tablo.2. İslami Pencere Uygulamasına Yönelik Temel Esaslar

İslami Pencere Uygulamalarının, İslam Dini Kurallarına ve Katılım Bankacılığı İlkelerine Uygun Olması
Geleneksel Bankacılık İşlemleri İle İslami Pencere İşlemlerinin Açık Bir Şekilde Ayrıtılması
Operasyonel İşlemlerde Şeffaf Olunması ve Kamuoyu ile Paylaşması
Banka Nezdinde Danışma Kurulu Oluşturulması
Uygun Risk Yönetimi ve Bankacılık Uygulamalarının Takip Edilmesi

Kaynak: Islamic Financial Services Board (IFSB), Core Principles For Islamic Finance Regulation (Banking Segment) (Malezya: İslami Finansal Hizmetler Kurulu, 2015), 5/61.

Geleneksel bankaların İslami pencere modeli dâhilinde hizmet vermeleri durumunda, İslami ve geleneksel varlık/yükümlülüklerin birbirine karışmasını önlemek için uygun güvenlik duvarları kurulması gerekmektedir.¹² Geleneksel banka yöneticilerinin İslami pencere modeli dâhilinde faaliyet gösteren birimleri için şeffaflığı sağlamalı ve danışma kurulların verdiği kararlara katıyen uyulmasını hususunda gerekli süreçleri oluşturmalıdırlar. Ayrıca İslami finansın gelişimine katkı sağlamak amacıyla araştırma, eğitim, ürün ve hizmet geliştirme hususunda aktif olarak rol almalıdırlar.

İslami pencere uygulamasının işleyiş süreci incelendiğinde;

- ❖ Kanunlar veya yönetmelikler dâhilinde İslami pencere uygulamasının kapsamı belirlenmelidir.
- ❖ Denetim yetkisine sahip kuruluş tarafından, geleneksel bankacılık faaliyeti yürüten ve İslami pencere uygulamasına dâhil olan bankanın, kanun ve yönetmeliklerinin gerektirdiği şekilde sermaye yeterliliği ve likidite gereksinimini ana şirketten asgari miktarda fon sağladığı belirlenmelidir.

¹¹ Ahmed- Hussainey, "Conversion into Islamic Banks: Jurisprudence, Economic and AAOIFI Requirements", 5.

¹² Juan Solé, Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems (IMF, 2007), 7.

- ❖ Denetim yetkisine sahip kuruluş tarafından geleneksel bankacılık faaliyeti yürüten ve İslami pencere uygulamasına dâhil olan bankanın, İslami varlıkları ve fonlarının, İslami ilkelere uygun olmayan varlıklar ve fonlardan ayrılmasını şeffaf hale getirecek bir sisteme sahip olduğu belirlenmelidir.¹³
- ❖ Denetim yetkisine sahip kuruluş tarafından geleneksel bankacılık faaliyeti yürüten ve İslami pencere uygulamasına dâhil olan bankanın, pencere uygulamalarının İslami finans ilkelerine uygun olduğuna dair gerekli güveni sağlamak adına; iç sistemlere, prosedürlere ve kontrollere sahip oldukları belirlenmelidir.
- ❖ Denetim yetkisine sahip kuruluş tarafından geleneksel bankacılık faaliyeti yürüten ve İslami pencere uygulamasına dâhil olan bankanın, ayrı bir mali tablolar seti yayınlamasını talep etmeli ve ek olarak aşağı belirtilen olgulara ait bilgileri kamuoyu ile paylaşması gerektiğini belirtmelidir. Bunlar;
 - Pencere sistemine dâhil olan bankanın likidite açığı oluşması durumunda bu açığı hangi fon kaynaklarıyla kapatacağı belirtilmelidir.
 - Sermaye yeterliliğiyle ilgili açıklama yapmalıdır.
 - Risk yönetimi ve yönetişimi sağlamalıdır.
 - Danışma kurulunun atanmasını beyan etmelidir.
 - İslami pencereler kapsamında yapılan işlemlerin İslami finans ilkelerine uygunluğu hakkında raporlar hazırlamalı ve kamuoyu ile paylaşılmalıdır.¹⁴

Yukarıda belirtilen açıklamalar neticesinde İslami pencere uygulamasına ait temel esasların özü belirtilmiştir. Bu doğrultuda geleneksel bankacılık alanında hizmet veren bankaların İslami pencere (Katılım Penceresi) açması yönelik verilen bilgiler rehber niteliği sahip olmakta ülke veya bölgeler nezdinde farklılıklar göstermektedir.

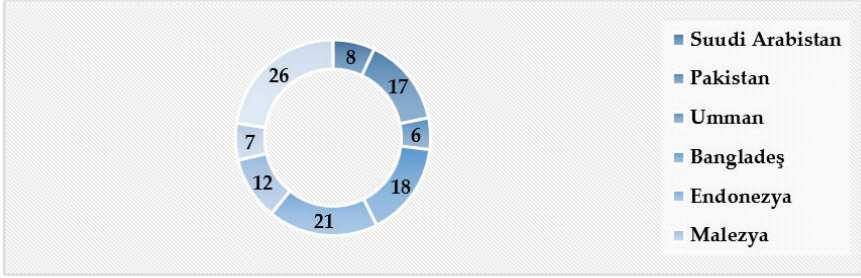
3. Katılım (İslami) Pencere Uygulamasının Dünya Örnekleri

İslami finans alanında önemli bir yere sahip olan İslam İşbirliği Teşkilatı'na (OİC) bağlı ülkelerin pencere sistemi dâhilinde hizmet veren kurum sayıları Şema 1'de gösterilmiştir. İİT içerisinde yer alan Birleşik Arap Emirlikleri, Endonezya, Pakistan ve Bangladeş'te pencere sistemi yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Suudi Arabistan'da pencere sisteminde faaliyet gösteren kurum sayısı diğer ülkelere kıyasla az olmasına rağmen, aktif büyüklükleri ve sektör içerisinde aldığı pay açısından dünya katılım bankacılığı sektörü içinde önemli bir aktör haline gelmiştir.

¹³ Sistem, hem İslami pencere uygulaması doğrultusunda faaliyet gösteren kurumun İslami finansa ile uyumlu olmayan varlıklara yatırım yapmasını engellemeli hem de yatırımcıların fonlarını geleneksel ana işletmeye kanalize etmesini önlemelidir.

¹⁴ IFSB, Core Principles For Islamic Finance Regulation (Banking Segment), 5/63.

Şema 1. İTT İçerisinde Yer Alan Ülkelerin Pencere Sistemi Ait Kurum Sayıları

Kaynak: Islamic Corporation for Development of the Private Sector (ICD), Islamic Finance Development Report (Suudi Arabistan: 2019).

3.1. Endonezya

Endonezya'da 2004 yılında yapılan kanun değişikliği ile birlikte İslami bankacılık işlemlerinin gerçekleştirilmesine yönelik önemli bir adım atılmıştır.¹⁵ Endonezya Müslüman ülkeler arasında en fazla İslami finansal kuruluşa sahip olan ülke konumundadır. 2020 yılı itibarıyla Endonezya'da, İslami banka sayısı 332 olup bu bankaların aktif büyüklüğü ise 130 milyar dolar seviyesindedir. Ülkede 14 banka pür İslami bankacılık modeli kapsamında hizmet verirken, 21 banka ise İslami pencere modeli dâhilinde hizmet vermektedir. Endonezya'da İslami pencere sistemi altında faaliyet gösteren bankaların toplam İslami bankacılık varlıkları içerisindeki payı %33 tür.

Tablo:3. Endonezya'da İslami Bankalar ve Varlıkları

İslami Banka Modeli	Banka Sayısı	Banka Sayısı	Varlıklar (Milyar Endonezya Rupiahı)
İslami Ticari Bankalar	14	478	349,949
İslami Pencere	21	161	172,610
İslami Kırsal Bankalar	163	545	14,950
Genel Toplam	322	1184	537,509

Kaynak: Financial Services Authority (OJK) , "Islamic Banking In Indonesia In Brief" (Erişim 25 Şubat 2021).

Endonezya'da, son yıllarda İslami pencere modeli ile hizmet veren iki banka tam teşekküllü İslami bankaya dönüşmüştür. İslami banka pencerelerinin sayısındaki düşüğe rağmen, bu kategorideki şube sayılarında artışlar gözlenmiştir. 2013 yılında 125 şube ile hizmet veren pencere modeli 2020 yılında

¹⁵ Ayfer Gedikli-Seyfettin Erdoğan, "Endonezya'da İslami Finans Ve İslami Bankacılık Uygulamaları", Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi 13/2 (2018), 161-195.

şube sayısını 161'e çıkarmıştır. İslami pencereler 2013-2020 yılları arasında varlıklarını %179 oranında artırarak, Endonezya'da İslami bankacılık sektörünün toplam varlığının artırmasına da önemli oranda katkı sağlamışlardır.

Tablo 4: Endonezya' da Pencere Sistemine Ait Temel Göstergeler

Temel Göstergeler	2013	2014	2017	2018	2019	2020
İslami Bankacılık Pencere Sayısı	23	22	21	21	20	21
Yurtiçi Şube Ofis Sayısı	125	138	154	150	160	161
Çalışan Sayısı	11.511	4.425	4.678	4.955	5.186	5.189
Varlıklar (Milyar Ulusal Para Biriminde)	62	67	136	139	174	173
Net Gelir - Milyon Ulusal Para Biriminde	1.828	1.202	2.763	3.131	3.391	3.999
Net Kâr Aralığı	%32,0	%33,4	%44,9	%39,2	%35,8	%40,5

Kaynak Financial Services Authority (OJK) , "Islamic Banking In Indonesia In Brief" (Erişim 25 Şubat 2021).

3.2. Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'nde ikili (dual) bankacılık sistemi bulunmaktadır. 1975 yılında Birleşik Arap Emirlikleri'nde kurulan Dubai İslam Bankası (Dubai Islamic Bank), İslami prensiplere uygun olarak kurulan ilk özel katılım bankası özelliğine sahiptir. BAE'de 2020 yılı itibarıyla 58 banka faaliyet göstermekte olup bunun 23'ü yerli, 35'i ise yabancı banka statüsündedir.¹⁶ İslami bankacılık alanında faaliyet gösteren toplam kurum sayısı 34 olup, bu kurumların 26'sı pencere sistemi dâhilinde faaliyet göstermektedir.

Tablo 5. BAE'deki İslami Finans Şirketlerinin Dağılımı

İslami Bankacılık Türleri	Sayıları
İslami Banka	8
İslami Pencere Sayısı	26
İslami Finans Şirketi	12
İslami Yatırım Şirketi	1
Toplam	47

Kaynak: İbrahim Akoum, *Workshop on Islamic Finance in National Accounts* (RAK Center for Statistics & Studie), 11.

¹⁶ Central Bank Of The UAE (CB), "Financial Institutions" (Erişim 26 Şubat 2021).

3.3. Suudi Arabistan

Suudi Arabistan'da İslami finans piyasalarında faaliyet gösteren dört tip İslami finansal kuruluş bulunmaktadır. Bunlar; İslami ticaret bankaları, İslami banka dışı kuruluşlar, İslami yatırım şirketleri ve İslami sigorta şirketleridir.¹⁷ Suudi Arabistan'da, İslami finans ilkeleri kapsamında hizmet veren bankalar incelendiğinde; beş bankanın tam İslami bankacılık anlayışı kapsamında hizmet verdiği, sekiz bankanın ise İslami pencere modeli dahilinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ayrıca bu bankalar genel ekseriyetle küresel İslami finans piyasalarının da önemli aktörleri olarak görülmektedir. Bu doğrultuda National Commercial Bank'ın yalnızca İslami pencere kapsamında hizmet vermesine rağmen dünyadaki üçüncü büyük İslami banka özelliğine sahip olması bu durumu destekler niteliktedir. Tablo 6'da Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren İslami ticari bankalar yer almaktadır.

Tablo 6. Suudi Arabistan'daki İslami Ticari Bankalar

Kuruluşlar	Toplam Varlıklarda İslam hukuku Uyumlu, Varlıkların %'si
Al Rajhi Bank	Tam İslami Banka
National Commercial Bank	İslami Pencere (45.73)
Saudi British Bank (SABB)	İslami Pencere (52.75)
Alinma Bank	Tam İslami Banka
Arab National Bank	İslami Pencere (43.13)
Samba Financial Group	İslami Pencere (30.66)
Riyad Bank	İslami Pencere (31.90)
Banque Saudi Fransi	İslami Pencere (38.54)
Bank Al Jazira	Tam İslami Banka
Bank Albilad	Tam İslami Banka
Saudi Hollandi Bank	İslami Pencere (38.86)
Saudi Investment Bank	İslami Pencere (34.82)
Islamic Development Bank	Tam İslami Banka

Kaynak: The Banker, "Markets & İslamic Finance (2016).

¹⁷ The Banker, "Markets & İslamic Finance" (Erişim 27 Şubat 2021).

4. Türkiye’de Geleneksel Bankaların Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının Olası Etkileri

Türkiye’de pencere sistemine yönelik ilk adım 2017 yılında 5684 sayılı Kanun’da yapılan değişiklik neticesinde geleneksel sigortacılık faaliyetleri yürüten şirketlere pencere usulü faaliyet göstermesine izin verilmesi ile atılmıştır.¹⁸ İkinci adım ise; Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 20 Eylül 2018 tarihinde yürürlüğe giren “Orta Vadeli Program (2019-2021)” kapsamında katılım bankacılığının yaygınlaştırılması amacıyla yeni iş modeli/pencere sisteminin uygulanmasına yönelik düzenlemeler yapılacağı beyan edilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.¹⁹ Türkiye’de geleneksel bankalara katılım bankacılığı penceresi açmasına yönelik yasal bir hak verilmesi veya verilememesi tartışılması gereken bir husus olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda konu uygulamanın tartışmaya açılabilmesi için, öncelikle Türkiye’de bankacılık sektörü içerisinde faaliyet gösteren katılım bankalarının güncel görünümü tespit edilecektir. Ardından Türkiye’deki mevcut katılım bankacılığı yapısı ile pencere uygulamasını gerçekleştiren seçili ülkelerin karşılaştırmalı analizi yapılacaktır ve son olarak Türkiye’de geleneksel bankaların katılım bankacılığı penceresi açmasının olası etkileri çözümlenecektir.

4.1. Türkiye’de Bankacılık Sektörü İçerisinde Katılım Bankacılığının Güncel Görünümü

Türkiye’de geleneksel bankalar ile katılım bankalarını seçili finansal büyüklükler bakımından karşılaştırıldığında; katılım bankalarının finansal büyüklüklere ait yüzdesel değişimlerde sektöre göre daha iyi bir performans göstermesine rağmen hacim açısından sektörün oldukça gerisinde yer aldığı görülmektedir. Bkz. Tablo 7.

Tablo 7. Katılım Bankacılığı ve Sektör Açısından Başlıca Finansal Büyüklüklerin Kıyaslanması (Milyar TL)

Finansal Büyüklükler	Katılım Bankaları			Sektör		
	2020 Aralık	2019 Aralık	Değişim %	2020 Aralık	2019 Aralık	Değişim %
<i>Toplam Aktifler</i>	437.092	284.450	53,7	6.107.832	4.491.708	36
<i>Öz Varlıklar</i>	27.603	21.762	26,8	600,84	492,384	22
<i>Toplanan Fonlar</i>	322.017	215.983	49,1	3.464.221	2.576.404	34,5
<i>Kullandırılan Fonlar</i>	240.133	149.475	60,7	3.675.203	2.739.736	34,1
<i>Takipteki Alacaklar</i>	8.713	7.763	12,2	152.202	150.108	1,4
<i>Net Kar</i>	3.716	2.438	52,4	59.973	49.043	22,3
<i>Şube Sayısı</i>	1.255	1.179	6,4	11.189	11.374	-1,6
<i>Personel Sayısı</i>	16.849	16.040	5	203.224	204.626	-0,7

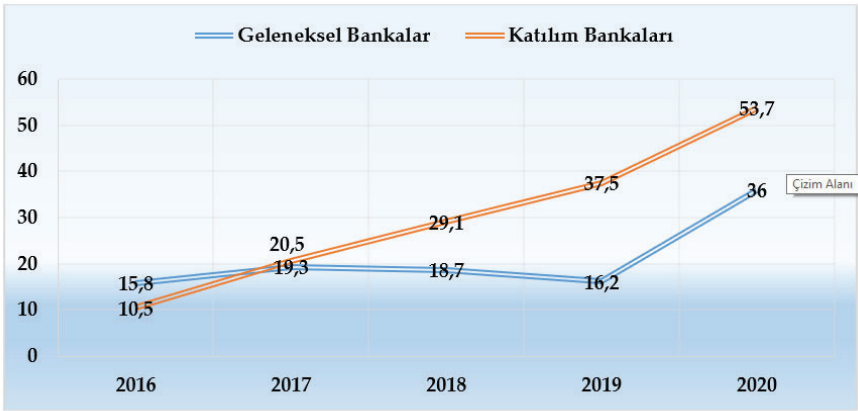
Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Finansal Raporlar” (Erişim 27 Şubat 2021).

¹⁸ Yasın Laçınbala- Hilmi Ünsal, “Katılım Sigortacılığında (Tekafülde) Pencere Sisteminin Değerlendirilmesi”, *Sosyoekonomi* 27/42 (2019), 189.

¹⁹ Orta Vadeli Program, 30541 (20 Eylül 2018), 5018.16, 7.

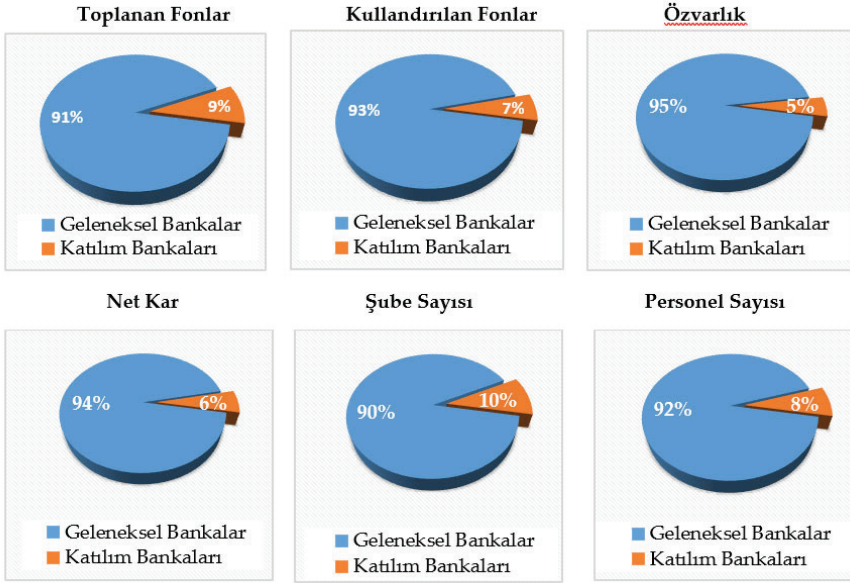
Türkiye’de geleneksel bankalar ile katılım bankalarının aktiflerindeki gelişim trendi incelendiğinde katılım bankalarının 2017 yılından itibaren sektörün üzerinde bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Fakat 2020 yılı itibarıyla aktif toplamaları bakımından incelendiğinde geleneksel bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin katılım bankalarının toplam aktiflerinden yaklaşık on üç kat büyük olduğu görülmektedir. Bu durum katılım bankalarının, bankacılık sektörü içerisindeki rekabet gücünün görece düşük olduğunun ispatı niteliğindedir.

Şema 2. Türkiye’de Geleneksel Bankalar ile Katılım Bankalarının Aktif Gelişim Trendi % (2016-2020)

Kaynak: TKBB, “Finansal Raporlar, 2021

Şema 3. Türkiye’de Geleneksel Bankalarla ile Katılım Bankalarının Seçili Göstergeler Bağlamında Kıyaslanması

Kaynak: TKBB, “Finansal Raporlar, 2021

Yukarıdaki tablolar ışığında katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki güncel görünümü tespit edilmiştir. Bu doğrultuda bir sonraki bölümde Türkiye katılım bankaları ile katılım bankacılığı penceresi uygulamasına izin veren seçili ülkelerin karşılaştırması yapılacaktır.

4.2. Türkiye’deki Katılım Bankaları ile Katılım Bankacılığı Penceresi Uygulamasına İzin Veren Seçili Ülkelerin Karşılaştırması

Tablo 8. incelendiğinde; 9 ülkeden 119 bankanın pencere sistemi kapsamında katılım bankacılığı hizmeti verdiği ayrıca BAE, Endonezya, Bangladeş ve Pakistan’da pencere banka sayısının diğer ülkelere kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. 2011-2018 yılları arasında pencere sistemi aktiflerinin, katılım bankacılığı aktifleri içerisindeki değişimi incelendiğinde; BAE, Bahreyn, Pakistan, Suudi Arabistan ve Endonezya’da pencere sistemi aktiflerinin toplam katılım bankacılığı aktifleri içerisinde paylarını artırdığı görülmektedir. Malezya’da üç geleneksel bankanın tamamen İslami bankacılık yapısına dönüşmesi pencerelerin ,sektör içerisindeki payı önemli derecede azaltmıştır. Umman’da ise, katılım bankaları 2012 yılında faaliyet göstermeye başlamış olup, pencere sistemi aktiflerinin toplam katılım bankacılığı aktiflerine oranı % 63 seviyelerine ulaşmıştır.

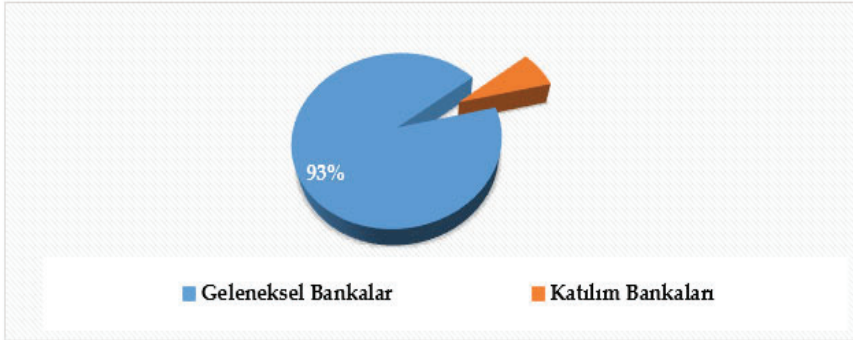
Tablo 8. Bankacılıkta Pencere Sistemine İzin Veren Ülkelerde Pencere ve Tam Katılım Bankalarının Sayısı ve Aktif Oran Değişimlerinin Karşılaştırılması (2011)-(2018)

Ülkeler	Pencere Banka Sayısı	Tam Katılım Bankası Sayısı	Pencere Sistemi Aktiflerinin Toplam Katılım Aktiflerine Oranı % (2011)	Pencere Aktiflerinin, Katılım Aktiflerine Oranı (2018)	Sistemi Toplam Bankacılığı
Endonezya	21	13	23	33	↑
Suudi Arabistan	8	8	49	58	↑
Malezya	12	26	23	3	↓
Bahreyn	4	31	23	45	↑
Bangladeş	18	8	6	5	↓
BAE	26	8	7	76	↑
Pakistan	17	5	35	48	↑
Umman	6	2	-	63	
Afganistan	7	-	100	100	==

Kaynak: Ethem Ergeç vd., "Katılım Bankası müşterilerinin bankacılık sistemi kullanım tercihleri: Mevduat bankaları için İslami Bankacılık penceresi", Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi 6/2 (2018), 68; Islamic Financial Services Board (IFSB), "Ülkelere Göre Veriler" (Erişim 28 Şubat 2021); State Bank of Pakistan (SBP), "Para Politikası Beyanı".

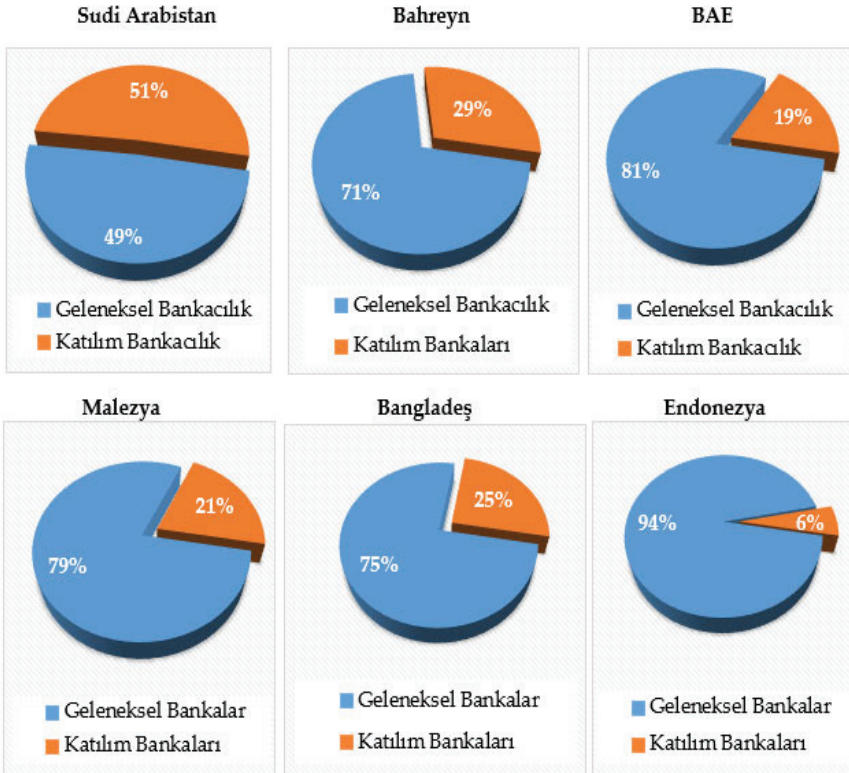
Şema 4 ve Şema 5'te Türkiye ile pencere sistemi uygulamasına izin veren ülkelerin bankacılık sektörüne ait pazar payı dağılımları incelendiğinde konu uygulamaya izin veren ülkelerde katılım bankalarının pazar payı dağılımlarının daha yüksek (Endonezya hariç) olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda Suudi Arabistan, Bahreyn, Bangladeş, Malezya ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkelerde katılım bankalarının pazar paylarının Türkiye'ye kıyasla yüksek olması, konu ülkelerde katılım bankalarının geleneksel bankalara göre rekabet gücünün daha yüksek olduğunun göstergesi niteliğindedir.

Şema 4. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Pazar Payı Dağılımı

Kaynak: TKBB, "Finansal Raporlar, 2021

Şema 5. Pencere Sistemine Dâhil Olan Seçili Ülkelerde Bankacılık Sektörünün Pazar Payı Dağılımı

Kaynak: Ernst & Young Global Limited (EY), World Islamic Banking Competitiveness Report (2016).

Tablo 9.'da Küresel İslami bankacılık varlıkları açısından en yüksek değere sahip olan 10 ülkenin pencere uygulaması (dâhil olanlar ve olmayanlar) kapsamında analizi yapılmıştır. İslami pencere uygulamasının gerçekleştiren ülkeler, küresel İslami bankacılık varlıklarının %56'sına sahip iken, bu uygulamanın gerçekleştirilmediği ülkelerde ise bu oran %44 seviyelerindedir. İslami bankacılık varlıkları açısından en yüksek değere sahip olan ülkeler arasında Türkiye'nin küresel payı % 2,36 olup, konu ülkeler arasında katılım bankalarının ulusal pay sıralamasında % 7'lik değerle son sıralarda yer almaktadır.

Tablo 9. Pencere Uygulamasına Dâhil Olan ve Olmayan Ülkelerin Toplam Varlık (Küresel) Dağılımları

Ülkeler	Varlıklar Milyar USD	Katılım Bankacılındaki Küresel Pay Dağılımı %	Pencere Uygulaması
İran	641	30,9	—
Katar	123	5,93	—
Kuveyt	125	6,03	—
Türkiye	49	2,36	—
Suudi Arabistan	477	23,0	+
Malezya	297	14,3	+
BAE	194	9,36	+
Bangladeş	41	1,97	+
Bahreyn	87	4,19	+
Endonezya	99	1,83	+

Kaynak: Islamic Corporation for Development of the Private Sector (ICD), Islamic Finance Development Report (Suudi Arabistan: 2020).

Bölüm değerlendirmesi:

Yapılan analizler sonucunda Türkiye'de katılım bankacılığı sektörünün küresel ve ulusal boyutta pazar payının artırılması hususunda iki yaklaşımın ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar;

- ✓ Türkiye'nin pencere sistemini dâhil olmadan kendi gizilgücünü (Potansiyelini) ortaya çıkaracak politikalar ve stratejiler geliştirmek suretiyle arzu edilen pazar payına ulaşılması (Katar ve Kuveyt gibi ülkelerin pencere sistemine dâhil olmadan, ulusal ve küresel boyutta yakaladığı hacim Türkiye için örnek teşkil etmektedir) hususunu içerir
- ✓ Türkiye'nin pencere sistemine dâhil olması temeline dayanmaktadır (Suudi Arabistan, Malezya ve BAE gibi ülkelerin pencere sistemi kapsamında, ulusal ve küresel boyutta yakaladığı hacim Türkiye için örnek teşkil etmektedir). Bu doğrultuda pencere sisteminin Türkiye'de uygulanmasının olası etkileri bir sonraki bölümde kapsamlı şekilde analiz edilecektir.

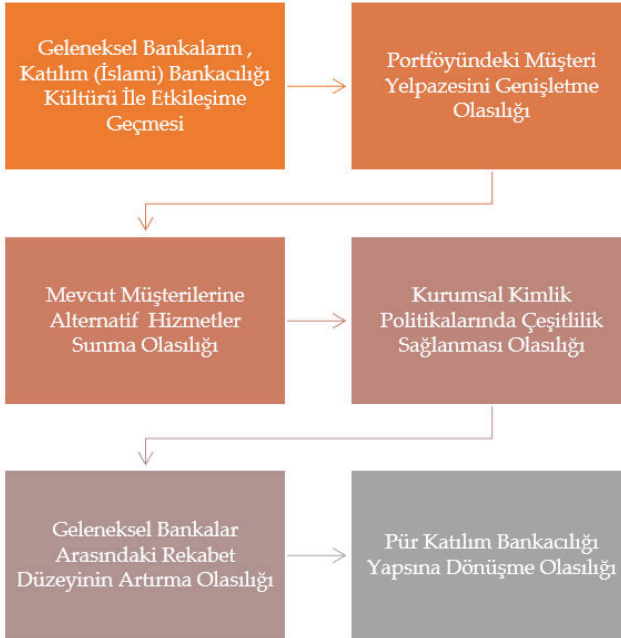
4.3. Türkiye’de Geleneksel Bankaların Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının Olası Etkileri

Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün genel görünümünü ile dünyada pencere katılım bankacılığı modelini uygulayan veya uygulamayan ülkelerin genel görünümleri yukarıda belirtilen tablo ve grafikler dâhilinde incelenmiştir. Bu veriler ışığında Türkiye’de geleneksel bankaların katılım bankacılığı penceresi açmasının olası etkilerini; geleneksel bankacılık sektörü açısından, katılım bankacılığı sektörü açısından ve banka müşterileri açısından incelenecektir. Ayrıca incelemeler doğrultusunda konu uygulamanın Türkiye’de uygulanması durumunda ortaya çıkabilecek olası etkiler üzerine temel bir çerçeve oluşturmak adına, sistemin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Geleneksel Bankacılık Sektörü Üzerine Olası Etkileri:

Türkiye’de geleneksel bankacılık anlayışı çerçevesinde hizmet sunan bankalar, bankacılık sektöründeki toplam aktiflerin yaklaşık olarak %87’sine sahiptirler. Bankacılık sektörünün en önemli aktörleri olarak görülen geleneksel bankaların, katılım (İslami) bankacılığı ilkeleri çerçevesinde hizmet sunması durumunda ortaya çıkacak etkiler birden fazla bileşeni içinde barındırmaktadır. Bu durum Tablo 10. kapsamında sunulmuştur.

Tablo 10. Türkiye’de Geleneksel Bankaların Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının, Geleneksel Bankacılık Sektörü Üzerine Olası Etkileri

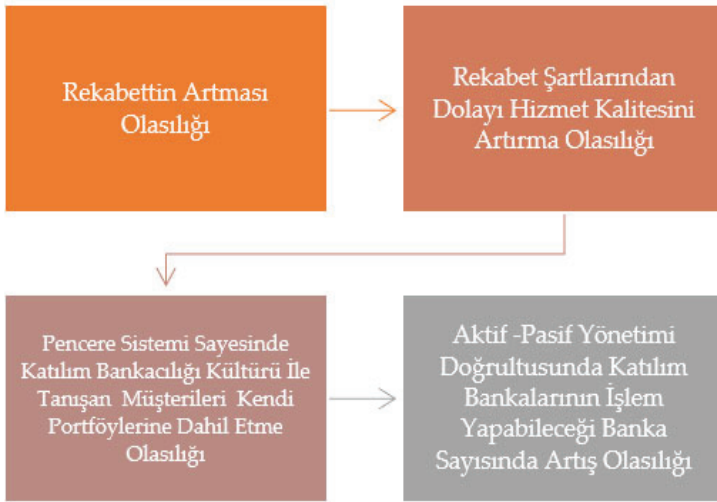
Kaynak: Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur.

Geleneksel bankaların katılım (İslami) penceresi açmalarının Türkiye'de katılım bankacılığı alanında farkındalık yaratacağı, diğer bir ifadeyle katılım bankacılığı sisteminin işleyişine yönelik toplumsal bilinç düzeyinin artıracacağı ve katılım bankacılığı sektörünün pazar payını artırması hususunda katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Katılım Bankacılığı Sektörü Üzerine Olası Etkileri:

Katılım bankacılığı sektörüne yeni aktörlerin girmesi, sektör içerisindeki mevcut bankaların rekabet şartlarını önemli derecede etkileyeceği öngörülmektedir. Bu doğrultuda Tablo 11'de geleneksel bankaların katılım (İslami) bankacılığı penceresi açmasının, katılım bankacılığı sektörü üzerine olası etkileri sunulmuştur.

Tablo 11. Türkiye'de Geleneksel Bankaların Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının Katılım Bankaları Üzerine Olası Etkileri

Kaynak: Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur.

Türkiye'de katılım bankacılığı sektörünün aktif gelişimi, geleneksel bankalara kıyasla son yıllarda daha başarılı bir tablo çizmektedir. Fakat gerek ulusal gerekse küresel pazar payı açısından arzu edilen seviyelerin oldukça gerisindedir. Pencere sistemi aracılığıyla sektöre yeni aktörlerin dâhil olması durumunda, katılım bankalarının mevcut pazar paylarını korumak veya artırmak hususunda üzerlerinde baskı oluşacağı, rekabet şartlarının artmasından dolayı alternatif uygulamaların geliştirilmesi sürecinin hızlandırılacağı ve hizmet kalitelerinde artış yaşanacağı öngörülmektedir.

Banka Müşterileri Üzerine Olası Etkileri:

Pencere sistemi aracılığıyla, katılım bankacılığı sistemi ile etkileşim içerisinde girememiş müşterilerin; katılım bankacılığı sistemini tanıması ve bankacılık uygulamalarını katılım bankacılığı ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirme olasılığı bulunmaktadır. Bu bağlamda katılım bankacılığı sisteminin ilkeleri kapsamında hizmet alınmasına ek olarak, bu sistemin iktisadi gerçekler bakımında da geleneksel bankalara kıyasla daha üstün olduğuna yönelik bilinç düzeyinde de artış sağlayacağı öngörülmektedir.

Tablo 12. Türkiye’de Geleneksel Bankaların Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının Banka Müşterileri Üzerindeki Olası Etkileri

Kaynak: Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur.

Katılım (İslami) Pencere Sisteminin Olası Genel Etkileri:

Türkiye’de, katılım (İslami) pencere sisteminin gerçekleştirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçların birçok bileşeni etkilediği görülmektedir. Şema 6 kapsamında bu etkiler sunulmuştur.

Şema 6. Türkiye'de Geleneksel Bankaların Katılım Bankacılığı Penceresi Açmasının Genel Kapsamda Değerlendirilmesi;

Kaynak: Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de 1985 yılında finans kurumu adı altında faaliyete başlayan katılım bankaları 36 yıllık bir geçmişe sahip olmalarına rağmen, küresel ve ulusal boyutta bankacılık sektörü içerisindeki pazar paylarının görece düşük olması sistemin sorgulanmasına sebebiyet vermektedir. Bu sorgulama neticesinde sektörün ivme kazanması adına oluşturulacak yeni yol haritalarının katılım bankacılığı ilkelerine bağlılığının yüksek seviyede olması sistemin varlığı sürdürmesi için elzemdir. Bu doğrultuda pencere uygulamasının katılım bankacılığı sektörü üzerine etkilerinin çok boyutlu olduğu görülmektedir. Bu etkiler arasında yer alan en önemli husus ise, İslam âlimlerinin konu uygulama üzerinde görüş birliğinin olmamasıdır. Bu çerçevede Türkiye'de pencere sisteminin uygulanması veya uygulanmamasına yönelik kararın sadece kanun yapıcı tara-

findan belirlenmesi, sağlıklı bir sonucun ortaya çıkmasının önündeki engellerden en önemlisi olarak görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında konu uygulamaya yönelik aşağıdaki hususlar önerilmektedir;

- ✓ Dünyada ve Türkiye’de katılım bankacılığı alanında uzmanlaşmış din âlimleri ile sektör yetkililerinin katıldıkları konferanslar yapılarak pencere sistemi tartışmaya açılabilir.
- ✓ Türkiye’de katılım bankacılığı alanında çalışmalar yapan akademisyenlerden pencere sistemine yönelik görüşler alınabilir.
- ✓ Dünya örneklerinin kapsamlı şekilde analizi yapılabilir ve fikhî açıdan tartışmalı olan süreçlerin konu uygulamadan arındırılmasının makul yolları aranabilir.
- ✓ Pencere uygulamasına yönelik amaç-araç ilişkisi tam olarak belirlenerek bu ilişkinin temeli katılım bankacılığı ilkelerine dayandırılabilir.
- ✓ Geleneksel bankaların pencere uygulamasına katılması durumunda misyon beyanlarında değişikliğe gitmesi sağlanabilir.
- ✓ Geleneksel bankaların pencere sistemine dâhil olması durumunda, pencere sisteminin kuruluş için gerekli olan sermaye ihtiyacının faiz unsuru içermeyen kaynaklardan temin edilmesine yönelik alternatif yollar aranabilir.
- ✓ Konu uygulamaya dâhil olmak isteyen geleneksel bankaların, tam teşekküllü katılım bankası açmasına/dönüşmesine yönelik teşvikler sağlanabilir.
- ✓ İslami finansal piyasalarda pencere sistemi dâhilinde faaliyet gösteren çok uluslu bankaların Türkiye pazarına girişinde kolaylıklar sağlanabilir ve bankaların tam teşekküllü katılım bankası açması/dönüşmesi yönelik teşvikler sağlanabilir.
- ✓ Pencere uygulamasına dahil olan geleneksel bankaların yönetim kademelerinde katılım bankacılığı alanında uzmanlaşmış yetkililerin yer alması sağlanabilir.
- ✓ Pencere uygulamasına dâhil olan geleneksel bankaların katılım bankacılığının gelişmesine katkı sağlamak adına eğitim, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde yer alması sağlanabilir.
- ✓ Pencere uygulamasına dâhil olan geleneksel bankaların bankacılık uygulamalarına yönelik şeffaflığının artırılması adına alternatif yollar aranabilir.
- ✓ Pencere uygulamasına dâhil olan geleneksel bankaların resmî internet sayfalarında kullanılan ürün ve hizmetlere yönelik icazet belgelerinin eksiksiz şekilde sunulması sağlanabilir.

Kaynakça

- Ahmed Fatma- Hussainey Khaled" Conversion into Islamic Banks: Jurisprudence, Economic and AAOIFI Requirements". *European Journal of Islamic Finance* 3/3 (2015), 3-5. <https://www.ojs.unito.it/index.php/EJIF/issue/view/146> .
- A. Alora, Abdul-Razzaq- Zubair. A, "Legal and Operational Frameworks of Islamic Windows in Conventional Financial Institutions in Nigeria". *Journal of Islamic and Comparative Law* (2010).
- Akoum, Ibrahim. *Workshop on Islamic Finance in National Accounts*. RAK Center for Statistics&Studie. https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/RA_meetings/TFOct2017/UAE_1.PDF.
- CB, Central Bank Of The UAE. "Financial Institutions". Erişim 26 Şubat 2021. <https://www.centralbank.ae/ar/financial-institutions>.
- Dar, Humayon-Azami Mufti, *Global Islamic Finance Report*. BMB, 2011.
- Ergeç, Ethem vd." Katılım Bankası müşterilerinin bankacılık sistemi kullanım tercihleri: Mevduat bankaları için İslami Bankacılık penceresi". *"Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2018), 53-90.
- EY, Ernst & Young Global Limited. *World Islamic Banking Competitiveness Report*. (2016). <https://ceif.iba.edu.pk/pdf/EY-WorldIslamicBankingCompetitivenessReport2016.pdf>
- Gedikli, Ayfer-Erdoğan , Seyfettin." Endonezya'da İslami Finans Ve İslami Bankacılık Uygulamaları". *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* 13/2 (2018), 161-195. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/615132>
- Greuning, Hennie Van- Iqbal Zamur. *Risk Analysis for Islamic Banks*. IMF, 2008. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/688471468143973824/pdf/424810PU-B00ISB101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf>
- GIFS, Global Islamic Financial Services. *Global Islamic Finance Report*. Londra, 2014. http://www.gifr.net/gifr_2014.htm
- IBRC, Islamic Bankers Resource Center. "Bilgi Merkezi". Erişim 18 Şubat 2021. <https://islamicbankers.me/>
- ICD, Islamic Corporation for Development of the Private Sector.", *Islamic Finance Development Report 2020*. Erişim Tarihi:05.03.2021. https://icd-ps.org/uploads/files/ICD-Refinitiv%20IFDI%20Report%2020201607502893_2100.pdf
- ICD, Islamic Corporation for Development of the Private Sector.", *Islamic Finance Development Report 2019* . Erişim Tarihi:01.03.2021. https://icd-ps.org/uploads/files/ICD-Refinitiv%20IFDI%20Report%2020201607502893_2100.pdf
- IFSB, Islamic Financial Services Board. *Core Principles For Islamic Finance Regulation (Banking Segment) (CPIFR)*. Malezya: İslami Finansal Hizmetler Kurulu, 2015 <https://www.ifsb.org/published.php>
- IFSB, Islamic Financial Services Board. "Ülkelere Göre Veriler". Erişim 28 Şubat 2021. https://www.ifsb.org/psifi_03.php

- İM, İslamic Market." Tapping into Islamic banking universal principles". Erişim 18 Şubat 2021. <https://islamicmarkets.com/articles/tapping-into-islamic-banking-universal-principles>
- Laçınbala, Yasin vd. Katılım Sigortacılığında (Tekafülde) Pencere Sisteminin Değerlendirilmesi". *Sosyoekonomi* 27/42 (2019), 181-202. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/833029>
- OJK, Financial Services Authority. "Islamic Banking In Indonesia In Brief". Erişim 25 Şubat 2021. <https://www.ojk.go.id/en/kanal/syariah/tentang-syariah/Pages/Perbankan-Syariah.aspx>
- Parasız, İlker. Para Politikası Türkiye Uygulaması. Bursa: Ezgi: Kitap Evi, 5.Basım, 1998.
- SBP, State Bank of Pakistan. "Para Politikası Beyanı". Erişim 28 Şubat 2021. https://www.sbp.org.pk/m_policy/2020/MPS-Mar-2020-Eng.pdf
- Solé Juan, Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems. IMF, 2007. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07175.pdf>
- SYEP, Yeni Ekonomi Programı Dengeleme- Disiplin- Değişim (5018). 30541 (20 Eylül 2018). 26.02.2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180920M2.htm>
- The Banker, "Markets & İslamic Finance". Erişim 27 Şubat 2021. <https://www.thebanker.com/Markets/Top-Islamic-Financial-Institutions-2020>
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği/TKBB. "Finansal Raporlar" (27 Şubat 2021). <https://tkbb.org.tr/veri/istatistikler>.